

KOULU KRIISIALUEELTA TULEVIEN LASTEN JA NUORTEN TUKENA

**KOONTI VÄLITEHTÄVISTÄ OPETUSHALLITUKSEN AVOIMIIN
MATERIAALEIHIN**

Yleistä välitehtävien esimerkeistä

- Avoimiin materiaaleihin on koottu esimerkkejä kahden koulutusryhmän osallistujien välitehtävistä, joita tehtiin webinaarien välillä.
- Välitehtävät on raportoitu siten kuin osallistujien kanssa on sovittu, esimerkiksi:
  - vältetään tunnistettavia tietoja (esim. koulun nimi)
  - vältetään hyvin henkilökohtaisia kuvauksia
  - oppimispäiväkirjoista ei materiaalissa ole lainkaan lainauksia niiden henkilökohtaisuuden vuoksi
- Koulutuksen osallistujilla oli mahdollisuus tarkistaa materiaali ennakkoon.

1. Välitehtävä

A: Tarkastele Marian luennon valossa oman työpaikkasi/kuntasi prosesseja tuen kolmiportaisuuteen liittyen. Tuntuvatko ne selkeiltä? Mikä prosesseissa ja ohjeissa on erityisen hyvää? Mitä olisi syytä tarkentaa tai lähteä kehittämään? Peilaa prosesseja suhteessa kriisialueilta tulevien lasten ja nuorten koulutilanteisiin. Kirjaa havainnot lyhyesti tähän keskustelupalstalle.

B: Havainnoi työssäsi jotakin ryhmäilmiötä tietoisesti. Miten ilmiö näkyy työssäsi/ryhmässä? Mitä ilmiön tunnistamisesta seuraa? Voit suunnitella pienen intervention ilmiöön vaikuttamiseksi. Kirjaa havaintosi tai kokemuksesi interventiosta keskustelualueelle.

C: Käy läpi koulutusaineiston dian 16 sivustoja. Tutustu 1-3 aineistoon ja suunnittele materiaalien pohjalta omaan työhösi liittyvä pieni kokeilu. Kirjoita tästä lyhyt kuvaus keskustelualueelle.

Kunnan tuen prosesseista

- Meillä kunnalla on selkeät ohjeet kolmiportaisen tuen prosessiin. Ohjeet löytyvät helposti mm wilmasta, tuen käsikirjasta. Siellä on tietoa oppimisen ja koulunkäynnin tukeen (eperusteet), tuen vuosikello, kolmiportainen tuki avattuna kunnolla ja miten siinä edetään ja kenen vastuulla on mikäkin asia ja kirjaaminen. Tukea arkeen; konsultaatiotuki, koulutustarjonta. Miten toimitaan oppilaan ja huoltajan kuulemisessa, pedagoginen selvitys jne. Lisäksi tietoa muuttavan oppilaan asioiden hoitamisessa, kun muuttaa kunnan sisällä tai tulee muualta maailmasta tai Suomesta. Olen erittäin tyytyväinen kuntamme materiaaleihin ja asiat hoituvat myös näiden mukaisesti ainakin minun koulullani.
- Kunnassamme kolmiportaisen tuen prosessit perustuvat luonnollisesti Perusopetuslakiin, Hallintolakiin, Perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja mm. Opetushallituksen ohjeisiin ja linjauksiin. Maria Tauriaisen esityksessä oli paljon samankaltaisuuksia kuntamme toiminnan ja linjausten kanssa. Pääkaupunkiseudulla pyritäänkin säännöllisten verkostotapaamisten avulla toimimaan eri tilanteissa yhdensuuntaisilla tavoilla, vaikka toki kunnilla on toiminnassaan myös kuntakohtaisia eroavaisuuksia. Kunnassamme toimii seitsemän aluekoordinaattoria vastuukoulujensa tukena kolmiportaisen tuen prosessien, tuen järjestämisen ja koulun tuen rakenteiden suunnittelun apuna. Osalla koordinaattoreista on vastuullaan myös kieli- ja kulttuuriryhmien opetukseen liittyviä teemoja, mm. valmistavan opetuksen oppilaaksioton koordinointi ja ohjaus. Aluekoordinaattorirakenne on tuonut ohjausta ja neuvontaa lähemmäs koulun arkea ja oppilaspintaa. Aluekoordinaattoreiden ylläpitämänä kunnan perusopetuksen intraan on rakennettu Oppimisen tuki-osio, jossa on koulujen henkilöstön saatavilla kattavasti materiaalia, linjauksia ja ohjeita tuen prosesseihin liittyen. Samoin Intrasta löytyy Kielitietoinen koulu-osio, jossa on runsaasti sisältöjä valmistavan opetuksen, Suomi toisena kielenä-opetuksen ja kielitietoisen opetuksen teemoista. Vuosittain aluekoordinaattorit järjestävät erilaisia tilaisuuksia tuen prosessien selkeyttämiseksi ja yhteisten linjausten saattamiseksi käytäntöön. Aikaisempina vuosina olemme järjestäneet erityisopettajien alueellisia työkokouksia, viime vuosina oppimisen tuen työpajoja ja tänä lukuvuonna kuukausittaiset Asiantuntijailtapäivät Teamsissa. Tuen prosessit ja muut kolmiportaiseen tukeen ja kielitietoiseen kouluun liittyvät aihepiirit ovat säännöllisesti teemana myös rehtoreiden kuukausittaisissa aluekokouksissa. Yhteiset keskustelut ja tilaisuudet sekä aluekoordinaattoreiden oma säännöllinen tiimityö on vahvistanut kunta-tasoisien toiminnan yhdenmukaisuutta.

Kunnan tuen prosesseista

- Minusta luennoissa hyvä esimerkki oli ruotsin yksilöllistämisen vaikutukset myöhempään opintopolkuun ja se kuinka "matalat" itseasiassa vitosen kriteerit ovat. Omassa työssäni olisi myös hyvä ehkä puhua työpaikalla "vitosen pakettien" suhteen ylipäätään eriyttämisestä ja yksilöllisemmistä opintopoluista.
- Tuen kolmiportaisuus on opettajien pedagoginen työväline oppimisen tuen mahdollistamiseksi oppilaalle. Kolmiportaisessa tuessa on kuitenkin ns. systeemisiä valuvikoja - erityisesti tarkasteltaessa kriisialueilta tulevia oppilaita. Omassa työssäni olen joutunut useasti sen tilanteen eteen, etten pysty pedagogisilla ratkaisuilla tukemaan lasta hänen tarvitsemallaan tavalla. Tällöin kolmiportainen tuki - pedagogiset asiakirjat - on vaillinainen suhteessa oppilaan tarvitsemaan tukeen koulussa.
- Toinen ongelma kolmiportaisessa tuessa on se, että pedagogiset asiakirjat kirjoitetaan aina yksilöä ajatellen (mikä lienee tarkoituksenmukaistakin), mutta koulu- ja luokkatodellisuus on aina ryhmämuotoista. Tämä aiheuttaa ainakin itsessäni kognitiivista dissonanssia sen suhteen, miten olen ajatellut oppilasta tuettavan ja mihin todellisuudessa pystyn
- Päädyimme siihen, että minä työstän koulutuksen pohjalta tietoiskuja opettajille aiheeseen liittyen. Näitä tietoiskuja tulen pitämään opepalaverissa syksyn aikana. Lisäksi alamme suunnittelemaan näiden aiheiden pohjalta koulumme vesoa.
- Päällimmäiseksi ajatukseksi jää, miten tuki voitaisiin rakentaa parhaalla mahdollisella tavalla tilanteessa, jossa aikuisia ei ole riittävästi ja ryhmäkoot ovat suuret. Mistä resurssia ilmiintyy, kun valmistavalta tuleva oppilas saapuu kouluun? Miten todella taataan se, että tuki, jota ohjeistuksissa monisanaisesti kuvataan, myös toteutuu?
- Kunnan tuen prosessit tuntuvat sinänsä selkeiltä ja niistä on tehty hyvät ja havainnolliset prosessikaaviot Kaikille yhteinen koulu - hankkeen puitteissa. Omat esittelymateriaalinsa on niin huoltajille kuin henkilökunnallekin. Näiden materiaalien pohjalta erilaisissa tilanteissa toimiminen on kohtuu selkeää ja tietoa on saatavilla riittävästi. Viestintään on pyritty panostamaan ja konsultoivaa apua on aidosti saatavilla melko nopeastikin.

Kunnan tuen prosesseista

- Nykyisellään 3-portainen tuki teettää paljon kirjallisia töitä monella eri ammattilaisella, mutta käytännön toteutuksista ja hyödyistä tuen tarvitsijoille ei olla kovin vakuuttuneita. Monesti kyse on puuttuvista resursseista ja liiallisista vaatimuksista opetushenkilöstön suuntaan.
- Lasten ja nuorten psyykkiseen tuentarpeeseen ei tunnu löytyvän riittävän nopeaa reagointitapaa.
- ... tuen toteuttaminen on hyvin erilaista eri yksiköissä kun lähtökohdat tuen toteuttamiselle vaihtelevat kovasti.

Arjen kokeiluna oppijoiden tukitoimi

- Apuvälinelaatikon (keskittymisen ja rauhoittumisen tueksi) kokoaminen ja testaaminen oppilaiden kanssa
- Hankin alelaareista kaikenlaisia erituntuisia palloja, kuminauhoja, koiran kankaisen purulelun ja vielä lötköhämähäkin. Laitoin ne äitini vanhaan pärekoriin. Ryhmässä, jota opetan, on myös kaikenlaisia tunnehaasteita. Kaksoistunti perjantaina sujuu nyt huomattavasti paremmin, kun minulla on jotain antaa käteen oppilaalle, kun hän on ahdistunut, surullinen tai loukkaantunut ym. Oppilaat tulevat joskus itse pyytämään apuesinettä, ja kertovat jopa syyn miksi he tarvitsevat sitä. Mainio apu jännitykseen. Lötköhämis on sitten ihan pahimpaan suruun, koska se lohduttaa.
- Aamun tunnekortit: Otimme pari viikkoa sitten käyttöön laminoidut tunnekortit, joiden avulla oppilas saa näyttää tai kertoa, millä mielellä on aamua aloittamassa. Samalla on mahdollisuus puhua rauhassa oppilaille tärkeistä asioista ja esittää kysymyksiä. Aamun yhteinen hetki tietyllä tapaa rauhoittaa niin oppilaita kuin luokan aikuisia ja lisää aitoa läsnäoloa.
- Kokeilin hiljaisen musiikin vaikutusta koko luokkaan, joka on rauhallinen luokka, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Olin laittanut luokkaan soimaan lapsille tarkoitettua meditaatiomusiikkia hyvin hiljaisella välitunnin aikana. Oli mielenkiintoista seurata, kuinka oppilaat luokkaan tullessaan reagoivat hyvin hiljaiseen taustamusiikkiin. Osa ei sitä edes huomannut, osa höristi heti korviaan. Rauhoittava, hiljaisella oleva musiikki rauhoitti oppilaita ja normaalisti oppilaat, joilla on keskittymisen haasteita, rauhoittuivat tekemään tehtäviä, vaikka eivät varsinaisesti jääneet kuuntelemaan musiikkia vaan tehtävät tuli tehtyä.
- Pienet taukojumppahetket olen myös kokenut positiivisiksi. Kun rauhattomampi oppilas alkaa tehdä omiaan tai hyörii ja pyörii omalla paikallaan, pieni taukojumppa joko vain hänen kanssaan tai koko ryhmän kanssa on ollut toimiva ja yleensä jumpan jälkeen jaksetaan taas tehdä tehtäviä keskittyneesti.

Arjen kokeiluna oppijoiden tukitoimi

- Rauhoittumishetki lounaan jälkeen DAGIS-materiaalia hyödyntäen
- Hengitysharjoitusten kokeilu
- Kehollisten harjoitusten kokeilu
- Lapsen omat liikennevalot
- Malti ja Sinni tunnekortit
- Käyttäytymisodotusten liikennevalot
- Onnistumisten timantit ja aarrearkku
- Tunnetaitojen harjoittelu

Ryhmään kiinnittymisen tuki

- Työssäni ala-asteen opettajana olen huomannut, että uuden oppilaan on helpompaa kiinnittyä ryhmään, joka tulee häntä vastaan. Tilanne, jossa uusi oppilas toivotetaan lämpimästi tervetulleeksi kortin ja pienen lahjan keralla helpottaa alun jännitystä ja pelkoa. Uuden oppilaan tervetulo hetkeen varataan aikaa. Hyväksytään se, että uutta oppilasta voi ujostuttaa, eikä odoteta hänen kertovan vielä paljoa itsestään. Tärkeää on, että tutustumispäivänä ryhmän ja uuden oppilaan välille syntyy turvallinen yhteys, jota oppilas voi muistella illalla ja jonka turvin hän voi lähteä rauhallisin mielin seuraavana päivänä kouluun. Muistan uuden oppilaan huoltajan kertoneen, miten tervetulo tilaisuus vaikutti lapseen rauhoittavasti ja hän vielä illalla katseli saamaansa sydämin koristeltua tervetulo korttia hyvillä mielin.
- Jos ryhmään kiinnittyminen ei heti onnistu, pidetään yhteinen vanhempainilta, johon kutsutaan mukaan kaikki luokan lapset vanhempineen. Illan teema on ”Tullaan tutuiksi”. Illan aikana nautitaan nyyttäriperiaatteella tuotuja ruokia ja juomia sekä pelataan yhdessä lautapelejä. Perheet alkavat tutustua uuteen oppilaaseen ja hänen vanhempiinsa. Luodaan verkosto, joka alkaa huolehtia oppilaiden yhteisestä ajasta koulun jälkeen. Sovitaan, miten ja milloin oppilaat voivat tavata toisiaan. Seurataan oppilaiden välejä ja puututaan heti, jos havaitaan kiusaamista. Uutta oppilasta perheineen kutsutaan myös kylään, ja vastavuoroisesti käydään uuden oppilaan kotona, jos he esittävät kyläkutsun. Todennäköistä on, että ystäväystyminen vähentää kiusaamista, tai jos sitä esiintyy, siihen on helpompaa puuttua, kun kaikki tuntevat toisensa. Ainakin perusta toimivalle yhteistyölle on luotu.
- Päätin käyttää kahdesta ensimmäisestä opiskeluviikosta poikkeuksellisen paljon aikaa ryhmäytymiseen. Tämä senkin kustannuksella, ettemme ehkä ehdi käymään kaikkea opetettavaa asiaa. Lisäsin kahden viikon ajan jokaiselle päivälle jotakin ryhmäytymistä tukevaa toimintaa. Tämän lisäksi suunnittelin koko jakson ajaksi yhden luontoretkipäivän, joita nyt on ehditty tehdä neljä. Olemme pitäneet myös luokanvalvojan tunteja, joissa olemme käsitelleet vaikeitakin aiheita ja tehneet Mieli ry:n materiaaleista yksilö- ja ryhmäharjoituksia. Jokaisena perjantaina olemme koonneet vielä post-it -lapuille viikon itselle tapahtuneet positiiviset aiheet tai asiat, joista on kiitollinen. Nämä on koottu seinälle ilman nimiä ja luettu ääneen. Olemme myös keskustelleet miksi näin teemme ja mihin se vaikuttaa. Toiminta on neljän viikon aikana yhdistänyt ryhmää.

Materiaaleihin ja sivustoihin perehtymistä suositusten ja omien valintojen mukaan

- Erityisesti ilahduin seuraavasta materiaalista, joita olen käyttänyt kerran oppilastapaamisessa ja aion käyttää jatkossakin: Isot tunteet tulevat ja menevät. Suojellaan Lapsia ry. Materiaalia on juuri sellaisilla kielillä, joihin on ollut aikaisemmin vaikea löytää tunnemateriaalia.
- Opetushallituksen ohjeistus kiusaamiseen, syrjintään ja vihapuheeseen. Ohjeistus oppilaalle *Näin toimin kiusaamistilanteessa* on saatavilla useilla eri kielillä.
- Kävin läpi aikuisille suunnattu SELMA oma-apuohjelma järkyttävän tapahtuman käsittelyyn, joka on listattu myös Mielenterveystalon omahoito-ohjelmien listauksessa.
- "Sodan uhkaan liittyvän huolen ja epävarmuuden sietäminen" sivusto
- Opetusministeriön "Dialogi ja tunnetaidot opetuksessa"
- Tutustuin Rauhankasvatus opetuksessa -oppaaseen, jonka perusteella suunnittelin opetustuokion luokkaani. Opetustuokio suunniteltu 6.-luokkalaisille, mutta sopii varmasti muun ikäisillekin. Lähtökohta: "Rauhankasvatus keskittyy erityisesti väkivallattomuuden edistämiseen yksilö- ja yhteisötasolla."
- Tutustuin Opetushallituksen oppaaseen Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa. Perehdyin tarkemmin sivustoon, jonka aiheena on harjoituksia ja työkaluja vaikeiden asioiden käsittelyyn (<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/harjoituksia-ja-tyokaluja-vaikeiden-asioiden-kasittelemiseen>).
- Rauhankasvatus opetuksessa – opas ja sen pohjalta suunnitellut oppitunnit
- Punaisen ristin kaveritaitomateriaali
- Mieli Ry kaveritaitomateriaali

Muut välitehtävien aiheet

- Koulutuksen sisältöjen ja materiaalien jakaminen
  - oppilashuollon palavereissa
  - henkilöstön kokouksissa
- Tietoiskujen työstäminen koulutuksen sisällöistä ja materiaaleista
- Väitöskirjaan/tutkimukseen tutustuminen ja siitä kirjoittaminen

2. Välitehtävä

A: Havainnoi ja kuvaa, millaisin sanoin ja teoin luot ja ylläpidät turvallisempaa tilaa luokassa/ monitoimijaisessa yhteistyössä?

B: Vapaamuotoinen oppimispäiväkirja Kirsi Peltosen luennosta

C: Oma valinta webinaarin sisältöihin liittyen.

Turvallisemman tilan luominen

- Turvallinen tila ja olo on oppimisen edellytys. Turvallisuuden tunteen luomiseen pitää kiinnittää erityistä huomiota silloin, kun luokkaan tulee uusi oppilas, etenkin jos on epäily, että oppilaalla on traumataustaa.
- Pysin työssäni luomaan turvallista tilaa olemalla itse rauhallinen ja kohtaamalla oppilaat lempeästi ja hyväksyvästi. Pakottamista vältän kaikissa tilanteissa.
- Olen huomannut, että päivän aikataulun ja ohjelman läpikäyminen päivittäin on oppilaille hyvin tärkeää. Näin kaikilla on sama tieto päivän kulusta ja on selvää, mitä tapahtuu ja milloin.
- Vieraskielisten oppilaiden turvallisuuden kokemusta tuntuu lisäävän se, jos luokasta tai koulusta löytyy ensimmäisiin päiviin ja viikkoihin samaa kieltä puhuva oppilas.
- Kiusaamiseen ja häirintään puutun heti, kun sellaista huomaan.
- Toisinaan istumajärjestys tai vaikkapa se, kuinka lähellä joku oppilas on seinää, ovea tai opettajaa voi vaikuttaa kyseisen oppilaan turvallisuuden tunteeseen. Oppilaan taustoja edes hieman tuntemalla, voi tällaisia asioita ottaa huomioon arjessa.
- Olen huomannut, että monet omassa luokassaan hiljaiset oppilaat ovat minun pienryhmäopetuksessani erittäin aktiivisia ja äänekkäitäkin. He ovat ajan kanssa saaneet rohkeutta osallistua myös suuren ryhmän kuullen. Osa taas uskaltaa osallistua edelleen vain pienessä ryhmässä, mutta on tärkeää, että kaikki saavat paikan, jossa he tulevat kuulluiksi.
- Pienryhmässä työskentely laskee kynnystä osallistua, koska vain pieni ryhmä on kuulemassa ja osallistumassa, jolloin huomiota ja opettajan aikaa saa herkemmin. Samanaikaisopetus taas auttaa oppilaita ymmärtämään, että he ovat samanarvoisia muiden oppilaiden kanssa.
- Pidän yllä dialogitaitoja: avointa ja rakentavaa yksilöiden välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta.
- Tunnen oppilaan taustat, ryhmäyttäminen, moniammatillinen tuki, puuttuminen ikäviin tilanteisiin
- Pehmolelujen hyödyntäminen

Turvallisemman tilan luominen

- Toimiessani laaja-alaisena erityisopettajana aloitan jokaisen oppilaan/oppilasryhmän tapaamisen kysymällä kuulumisia. Käytämme paljon erilaisia tunnekortteja ja muita kuvia. Kohtaan jokaisen oppilaan yksilönä henkilökohtaisesti, ilmaisen iloa heidän tapaamisestaan ja luon rauhallisen ilmapiirin työskentelylle.
- Luokassani on pehmoleluja, jotka ovat usein mukana opetuksessa. Ne istuvat lapsen sylissä tai vieressä pöydällä.
- Pysin avoimeen vuorovaikutukseen, rehelliseen mutta lasta ja perhettä arvostavaan puhutapaan. Mielelläni aloitan nämäkin tapaamiset kysymällä ensin vanhempien kokemuksia sen sijaan, että alkaisin heti itse kertoa havaintojani oppilaasta. Kuunteleminen on monesti tärkeämpää kuin puhuminen.
- Kaiken kaikkiaan turvallisen tilan luominen lähtee siis mielestäni aidosta ja kiireettömästä kohtaamisesta, siitä että olen lasta varten ja olen valmis hänet näkemään ja häntä kuulemaan. Tätä toteutan ja harjoittelen lisää parhaani mukaan hektisessä kouluarjessa.
- Ajattelen, että opettajan tärkein elementti on näkyväksi tekeminen. Opiskelijan tervehtiminen, hymy, kuulumisten kysyminen - ovat keskeisiä. Yritän löytää yhteisiä keskustelunaiheita ja tarttumapintaa opiskeltavaan asiaan.
- Huoltajien tapaamisessa olen huomannut, että rauhallinen, kiireetön tilanne auttaa monia huoltajia avautumaan ikävistäkin kokemuksista.
- Omassa oppilaanohjaajan työotteessani turvallisemman tilan luominen ja ylläpitäminen lähtee pienistä asioista. Pidän esim. työpöytäni sateenkarilipun värisessä avainnauhassa.
- Omassa ajattelussani pyrin olemaan olettamatta. Tähän yritän keskittyä ennen jokaista keskustelua. Yritän kysyä ohjauskeskusteluissani nuorilta sellaisia kysymyksiä, jotka antavat mahdollisuuden kertoa itsestään laajasti ja sellaisia asioita, joita hän itse haluaa tuoda esiin.
- Turvallisuus syntyy mielestäni rauhallisesta ja levollisesta tilasta, positiivisesta ja kannustavasta puheesta, rutiineista ja lasta vahvistavasta palautteesta.
- Helsingin kaupungin toisen asteen oppilaitoksiin on lanseerattu Turvallisemman tilan työpajat, joissa opiskelijaryhmät muodostavat fasilitoidusti huoneentaulun, johon kirjataan tärkeimmät ohjeet turvallisemman tilan muodostamiseksi. Kuraattorit ja opot voivat yhtä lailla kuin muukin opiskelijahuoltotiimin jäsen olla vetämässä näitä työpajoja. Työpajat pyritään järjestämään aina uusien ryhmien alussa mutta joskus rantaudutaan silloin kun luokassa on esiintynyt kiusaamista tai häirintää. Turvallisempi tila ei kuitenkaan koske pelkästään fyysistä luokkatilaa vaan myös digitaalisia tiloja, kuten oppimisympäristöjen ja sosiaalisten medioiden viestien moderointia tai epäasiallisuuksien raportointeja ja estämistä.

Turvallisemman tilan luominen

- Ensinnäkin yritän tehdä luokastani mahdollisimman kodikkaan ja viihtyisän. Opetan myös oppilaat pitämään siisteyttä yllä ja jättämään päivän päätteeksi luokan järjestykseen. Olen laittanut luokan seinille paljon värikkäitä materiaaleja, jotka liittyvät sekä oppiaineisiin että yleiseen toisten ihmisten huomioimiseen, käyttäytymiseen, hyvän huomaamiseen, tunnetaitoihin yms. Vaihdan tasaisin väliajoin esim. vuodenaikojen mukaan julisteita seinille.
- Kaikessa aikuisen oma malli
- Toimiva yhteistyö vanhempien kanssa
- Tutut rakenteet ja rutiinit päivässä, tervehtiminen
- Sovittelun hyödyntäminen
- Välituntivalvonnassa jututan oppilaita ja "olen näkyvillä". Oppilaat myös tietävät mistä tulla meitä tuttuja aikuisia etsimään esimerkiksi taukojen aikana.
- Puututaan epäasialliseen toimintaan, selvitetään konfliktit
- Läsnäolo, kysytään kuulumiset

Arjen kokeiluna oppijoiden tukitoimi

- Taidehetki: Olen huomannut työssäni lasten nauttivan taidehetkistä, joissa he saavat ohjatusti tai vapaasti suunnitella ja toteuttaa sana- tai kuvataidetoitään. Esimerkiksi piirtämisen ja maalaamisen voi liittää yhdessä luettaviin tarinoin, joissa päähenkilö selviää vaikeuksistaan. Tarinan onnellinen loppu luo toivoa omaan tilanteeseen; minäkin voin selvitä voittajana vaikeista tilanteista ja päästä eteenpäin elämässä. Lisäksi taidehetki voi rentouttaa lasta ja siirtää hänet hetkeksi maailmaan, jossa on turvallista ja jossa hän voi haaveilla hyvistä asioista ja tapahtumista omaan elämäänsä. Opettajana voin lähestyä lasta hänen työnsä kautta, ja huomioida, miten hän on esimerkiksi käyttänyt värejä ja piirtänyt tarkasti. Työstä kannattaa antaa yksityiskohtaista palautetta asiasta, jossa lapsi on onnistunut: "Olet maalannut taivaan ja pilvet todella elävästi, tuntuu kuin olisin ulkona niiden alla, kun katson työtäsi. Tästä tulee hieno työ." Taidekokemus, työssä onnistuminen, siitä keskusteleminen ja opettajan huolehtiva läheisyys luovat turvallisen ja voimaannuttavan lepo hetken lapselle, joka pääsee hetkeksi irti omista huolistaan. Jos lapsi pitää taidehetkistä, niitä voi järjestää hänelle päivittäin vahvistaviksi kokemuksiksi.
- Oppilaiden/opiskelijoiden kanssa tehdyt sopimukset turvallisesta tilasta

Materiaaleihin ja sivustoihin perehtymistä ja niiden reflektointia oman valinnan mukaan

- Turvallisemman tilan käsikirja Helsingin kaupungilla (ja erityisesti Kasvatus- ja opetusyksiköstä)
- Webinaariesitys nuorisoriikollisuudesta
- "Häirinnästä vapaa Helsinki" webinaarit ja materiaalit
- Traumainformoituun työotteeseen perehtyminen

Muut

- Oppimispäiväkirjat luennoista > Oppimispäiväkirjoja ei kuvata/lainata avoimissa materiaaleissa niiden henkilökohtaisuuden vuoksi.
- Koulutuksen sisältöjen ja materiaalien jakaminen omassa yhteisössä: spontaanit keskustelut, tietoisjut ja henkilöstön kokoukset
- Tietoisjujen/kansion kokoaminen koulutuksen aiheista ja materiaaleista omalle työpaikalle

3. Välitehtävä

A: Havainnoi, miten sensitiiviset aiheet nousevat työsi arjessa. Miten itse koet tilanteet? Voit käyttää havainnoinnin tukena, esimerkiksi Katjan ja Niinan jaottelua kylmistä, haaleista ja kuumista aiheista tai opettajan lähestymistavoista. Miten käsittelet aiheita itse ja oppilaiden kanssa? Mikä on muuttunut Katjan ja Niinan luennon myötä toiminnassasi?

B: Vapaamuotoinen oppimispäiväkirja Kaisan ja Niinan luennosta

C: Oma valinta webinaarin sisältöihin liittyen.

Sensitiiviset aiheet opetuksessa

- Minun tulee toimia sensitiivisesti oppilaiden kokiessa suuria negatiivisia tunteita, ja yrittää saada heidän tilanteitaan ratkottua. On osattava pysähtyä kriittisiin hetkiin ja muutettava tuntisuunnitelmaa asioiden selvittämiseksi. Sensitiivisyyttä vaativat tilanteet ja keskustelut ovat usein arkaluonteisia ja niissä auttaa paljon oppilaantuntemus.
- Pysin luomaan turvallisen tilan, jotta pystymme keskustelemaan avoimesti aroistakin aiheista, ja jokainen uskaltaisi ilmaista mielipiteensä luokassa.
- Minulle on tärkeää juuri nuo webinaarissa esitetyt rakentavan keskustelun 5K:ta: kiinnostu, kysy, kuuntele, kunnioita ja kannusta.
- Sama aihe saattaa siis olla samassa tilassa oleville erilainen: yhdelle kylmä, toiselle haalea ja kolmannelle kuuma. Tärkeää onkin välittää arvostusta silloinkin, kun keskusteluyhteys on heikko. Vain kunnioittavassa ilmapiirissä voi toteutua todellista dialogia.
- Havaitsin luennon aikana, että on todella tärkeää välillä pysähtyä miettimään, mitkä aiheet ovat itselle kuumia ja nostattavat voimakkaita tunteita tai ajatuksia. Tiedostamalla nämä osaan varautua sensitiivisiin tilanteisiin ja oppilaiden keskusteluihin paremmin. Silloin on helpompi pysyä vaikeidenkin asioiden äärellä ammattimaisena aikuisena.
- Valmistavan opetuksen luokassa kohtaan usein sensitiivisiä aiheita. Haastavaksi aiheiden käsittelylle muodostuu oppilaiden kielitaidon, ikätason- ja taustojen monimuotoisuus.
- Pidän omat henkilökohtaiset tunteet omana tietona, kun keskustelen sensitiiveistä aiheista. Tämä auttaa pysyä rauhallisena. Tärkeää muistuttaa oppilaille, että väkivallalle on nollatoleranssi. Asioista keskustellaan ja sovitaan aikuisen avulla. Hankalissa tapauksissa kutsun avuksi rehtorin tai vararehtorin, jolloin pidetään keskustelut yhdessä. Huoltajakin rauhoittuu ja uskoo asiaa kun koulun korkein auktoriteetti on paikalla ja tarvittaessa tulkki on mukana.

Muut aiheet

- Oppimispäiväkirjat luennosta > Oppimispäiväkirjoja ei kuvata/lainata avoimissa materiaaleissa niiden henkilökohtaisuuden vuoksi.
- Omavalinnaiset kirjalliset pohdinnat itseään askarruttavista aiheesta, esim. kunniaväkivalta, sensitiivisyys maahanmuuttajien kohtaamisessa, uskontolukutaito ja seksuaalikasvatus
- Rakentavan keskustelun viisi sääntöä (Katjan ja Niinan luento)

4. Välitehtävä

A: Tunnevinjetti

B: Kielitietoinen kouluyhteisö

C: Oppimispäiväkirja luennosta

Webinaarin välitehtävistä

- Tunnevinjetit ovat kuvauksia tilanteista oppilaiden kanssa, joten niitä ei raportoida avoimissa materiaaleissa.
- Oppimispäiväkirjoja ei kuvata avoimissa materiaaleissa niiden henkilökohtaisuuden vuoksi.

Kielitietoinen koulu

Käytäntöjä oppilaan tueksi

- Teknologian käyttö käsitteistön ja tekstien kääntämisen tukena (iPad, oma puhelin)
- Mahdollisuus tekstien kuunteluun (esimerkiksi Otavan Otso ja Sanomapron Arttu)
- Ennakointi aihe- ja ainekohtaisen sanaston ja käsitteistön kartuttamisen osalta
- Reaaliaineissa selkotestit ja tukisanalijat keskeisistä käsitteistä
- Visuaalisuus
  1. Kuvat, ajatuskartat, kaaviot
  2. Päiväjärjestys visuaalisesti esillä
  3. Kieli visuaalisesti esillä, myös eri oppiaineiden kieli
  4. Ohjeiden pilkkominen ja niiden visuaalistaminen
  5. Tekstistä tärkeiden kohtien alleviivaaminen, lihavoiminen
- Mallintaminen konkreettisten esimerkkien kautta
- Eriyttäminen
  1. Oppimateriaalien eriyttäminen
  2. Kokeiden eriyttäminen (esimerkiksi reaaliaineen kokeeseen vastaaminen kirjan kanssa, kokeen suullisesti täydentäminen)
  3. Selkokielisten tekstien käyttö
- Kommunikaation selkeys: selkeät ohjeet ja odotukset
- Erilaisten lukustrategioiden harjoittelu ja käyttö
- Omaäidinkielen tuki (omalla äidinkielellä annettu samanaikaisopetus tai tukiopetus)
- Suomen kielen äänne- ja kirjainvastaavuuden tehostettu harjoittelu ja omaan äidinkieleen vertaaminen
- Toisto ja kertaus
- Ajan antaminen

Kysymyksiä oman työyhteisön työskentelyn tueksi

Onko yhteinen käsitys siitä, minkä tasoisia oppilaita koko opetusryhmässä on?

Miten S2-oppilaat huomioidaan aineopetusryhmässä?

Millaiset tuntirakenteet ja käytänteet tukevat suomen kieltä oppivaa oppilasta osallistumaan oppituntiin?

Millaista yhteistyötä opettajat voisivat tehdä oppilaiden kielihaasteiden taklaamiseksi?

Millaisia erilaisia arviointikeinoja on käytössä heikosti suomen kieltä osaavien oppilaiden osaamisen näyttämiseksi?

Ovatko erilaiset arviointitavat käytössä koulussa?

Miten osallistetaan vieraskieliset huoltajat mukaan oppilaan koulunkäyntiin?

Esimerkkejä tuen keinoista:

- Eriytetään opetusta ja tehtäviä
- Havainto- ja apumateriaaleja sekä muuta havainnollistamista käytetään
- Kannustavaa palautetta annetaan säännöllisesti
- Kirjojen ja opiskeluvälineiden mukanaolo tarkistetaan päivän päätteeksi
- Kokeiden suorittaminen erillisessä tilassa
- Kokeiden suorittamiseen annetaan lisäaikaa
- Kokeita suoritetaan/täydennetään suullisesti
- Konsultaatiokeskustelu opettajien kanssa
- Konsultaatiokeskustelu oppilashuoltohenkilöiden kanssa
- Luokassa on selkeät säännöt ja kannustava ilmapiiri
- Luokkahuone on siisti ja selkeä; tarvittaessa tilanjakaja
- Läksyjen merkitsemisessä auttaa opettaja, avustaja tai luokkatoveri
- Läksyt merkitään taululle, Wilmaan tai läksyvihkoon
- Opittavia asioita mallinnetaan ja konkretisoidaan
- Oppilaan osallisuutta ja vastuuta korostetaan
- Oppilaan paikka luokassa tukee keskittymistä opiskeluun
- Oppilaita ryhmitellään joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti
- Oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan
- Samanaikaisopetus
- Seulontatiedon huomioiminen opetuksessa
- Tavoitteet ja tunnin/päivän ohjelma käydään läpi oppilaiden kanssa
- Toimintaohjeita yksinkertaistetaan ja tehtäviä pilkotaan
- Toisen oppilaan tuki tai tukioppilaan tuki
- Työskentelytaukojen lisääminen
- Wilman johdonmukainen käyttö

5. Välitehtävä

A. Tee työssäsi kokeilu Marian ja Eevan materiaalin opetusvinkkeihin liittyen. Kokeilu voi olla esimerkiksi kuvan ja tekstin yhdistämistä, pelillistämiseen liittyvä tehtävä/harjoitus, aamurutiini, tunnetaitorutiini jne.

B: Kirjoita vapaamuotoinen oppimispäiväkirja Marian ja Eevan luennosta.

C. Käy Marian ja Eevan materiaalin ”Alkavan kielitaidon pedagogiikan” –diojen linkkejä läpi ja kirjaa niistä tärkeimpiä huomioita.

D: Oma valinta webinaarin sisältöihin liittyen.

Arjen kokeiluna oppijoiden tukitoimi

- Puhekuplat ja sarjakuvat kielen oppimisen tukena
- Emotion stones- kivet
- Tunnetaitotunti
- Mieli Ry:n tunnekortit
- Papunetin tunnekortit
- Tunnepantomiimit
- Aamun rutiini/aamupiiri
- Ryhmän yhteinen kalenteri, yksilölliset kalenterit
- Päivän kysymykset
- Viikonloppua edeltävät rutiinit (esim. viikon positiiviset) ja viikonlopun jälkeiset rutiinit (tunnelmat)
- Perhoshalaus
- Pelisäännät puhekuplissa
- Mahti – tunnekortit

Materiaaleihin ja sivustoihin perehtymistä ja niiden reflektointia oman valinnan mukaan

- https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/15664-oph-kielitietoinen-opetus-kielitietoinen-koulu_netiversio.pdf
- <https://monikielisenoppijanmatkassa.fi/>
- <https://ohjaan.fi/ohjaamme/kielitietoinen-ja-monikulttuurinen-ohjaus/>
- <https://moniheli.fi/omapolku/>
- <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2021/05/31/monikulttuurisen-ohjauksen-erityispiirteita/>
- SetStop-hankkeen Moninaisuus ja monikulttuurisuus ohjauksessa
- Sukupuoli, seksuaalisuus ja etnisyys koulutusvalinnoissa ja opinto- ja uraohjauksessa materiaali, jonka on tehnyt Anna-Mari Souto, UEF. <https://setstop.files.wordpress.com/2019/10/moninaisuus-ja-monikulttuurisuus-ohjauksessa.pdf>

Muita kehittämistehtäviä

- Oman kunnan prosessien kehittäminen: valmistavan opetuksen ryhmien ja yleisopetuksen ryhmien vuorovaikutuksen lisääminen
- Oppimispäiväkirjat > Oppimispäiväkirjoja ei kuvata/lainata avoimissa materiaaleissa niiden henkilökohtaisuuden vuoksi.